

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

AVRUPA İNSAN HAKLARI
MAHKEMESİ KARARLARI BÜLTENİ

(Seçme Kararlar)

Ekim- 2023

Sayı 28

İçindekiler

İŞKENCE YASAĞI	2
ADİL YARGILANMA HAKKI	5
ÖZEL VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKI	8
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ.....	11
MÜLKİYET HAKKI	14
AYNI SUÇTAN İKİ KEZ YARGILANMAMA VE CEZALANDIRILMAMA HAKKI..	21

1

İŞKENCE YASAĞI

1. Ugan / Türkiye¹ Kararı

Öz: Başvuru, başvuranın kardeşi Y.U.'nun güvenlik güçleri tarafından kaçırıldığı iddiasıyla ilgilidir.

15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişiminin ardından, Y.U. hakkında bir ceza yargılaması başlatılmış ve Ankara Sulh Ceza Hâkimliğinin 14 Eylül 2017 tarihli kararıyla, Y.U. hakkında yakalama kararı çıkarılmıştır. Başvuran, 18 Şubat 2019 tarihinde, kardeşinin 13 Şubat 2019 tarihinde güvenlik güçleri tarafından kaçırıldığı iddiasıyla Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına başvurmuştur. Başvurana, kardeşinin kaçtığı ve polis tarafından aktif olarak arandığı söylenmiştir. Polis memurları, 28 Temmuz 2019 tarihinde, saat 22.00 sularında, Y.U. ve yetkili makamlar tarafından aranan diğer üç kişiyi Ankara'da yakalayıp gözaltına almışlardır. Y.U., gözaltına alınmadan önce hastaneye götürülmüştür. İlgili, bir hekim tarafından muayene edilmiş ve raporunda vücudunda herhangi bir darp ve yaralanma izi bulunmadığı belirtilmiştir. Başvuran, 29 Temmuz 2019 tarihinde, kardeşinin gözaltına alındığı konusunda bilgilendirilmiştir. Y.U. Cumhuriyet savcısının kararı üzerine, 9 Ağustos 2019 tarihine kadar gözaltında tutulmuştur. Başvuran, 29 Temmuz 2019 tarihinde, erkek kardeşiyle görüşmüştür. Y.U. gözaltında bulunduğu süre boyunca, avukatıyla da görüşmüştür. İlgili her gün sağlık muayenesinden geçmiş ve vücudunda herhangi bir bedensel zarar veya yaralanma olmadığı tespit edilmiştir. Cumhuriyet savcısı, 9 Ağustos 2019 tarihinde, gözaltı sona erdiğinde Y.U.'nun avukatının huzurunda ifadesini almıştır.

Başvuranın erkek kardeşinin kaçırıldığı iddiası ile ilgili şikâyetine ilişkin soruşturma, kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar ile sona ermiştir. Başvuran ve Y.U., kovuşturmayaya yer olmadığına dair karara itiraz etmemiştir. Başvuranın konuyla ilgili Anayasa Mahkemesine yaptığı bireysel başvuru henüz sonuçlanmamıştır.

Başvuran, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ("AİHM veya Mahkeme") önünde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ("Sözleşme") 2, 3 ve 5. maddelerini ileri sürerek, Y.U.'nun kaçırıldığını ve yetkili makamların erkek kardeşinin zorla kaybedilmesi hakkında etkin bir soruşturma yürütmediğini iddia etmiştir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

AİHM kararında öncelikle başvuranın yakınının bulunduğunu ve ilgilinin kendisinin zorla kaybedilmesi iddiasıyla herhangi bir şikâyette bulunmadığını dikkate almıştır.

AİHM ayrıca, başvuranın ve Y.U.'nun, Cumhuriyet savcısı tarafından yürütülen soruşturmada verilen kovuşturmayaya yer olmadığına dair karara itiraz etmediğini, dosyada

¹ Ugan / Türkiye Kararı, No. 26429/19, 12 Ekim 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-228420>

Y.U.'nun herhangi bir yakalamayı ileri sürmek veya keyfi tutuklamaya itiraz etmek üzere sunmuş olduğu bir şikâyet de bulunmadığını kaydetmiştir.

AİHM son olarak, başvuranın erkek kardeşinin kaçırıldığı iddiasına ilişkin şikâyetleriyle ilgili olarak Anayasa Mahkemesi önündeki yargılamanın halen derdest olduğunu da dikkate alarak başvuruyu iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçesiyle reddetmiştir.

2

ADİL
YARGILANMA
HAKKI

2. *Bîzdîga / Moldova*² Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranın çocuğuyla görüşme hakkına getirilen sınırlamalar ve çocuğun velayetini alamaması nedeniyle adil yargılanma hakkı ile özel hayat ve aile hayatına saygı hakkının ihlâl edildiği iddiasına ilişkindir.*

Başvuran Bîzdîga 2015 yılında o dönem eşi olan C. ile bir çocuk sahibi olmuştur. Aynı sene Kasım ayında C. çocuğunu da alarak evi terk etmiştir. Mart 2016 tarihinde bir takım psikolojik şiddet hareketleri nedeniyle başvuran aleyhine koruma kararı çıkarılmıştır. Aynı yıl Haziran ayında da taraflar boşanmış ve çocuğun velayeti C'ye verilmiştir.

Başvuran, C. ve ailesi tarafından çocuğuyla görüşmesinin engellendiği ileri sürerek çocuğuyla kişisel ilişki kurulmasını talep etmiştir. Çocuk Koruma Departmanı başvuranın haftada iki saat çocuğuyla çocuğun evinde görüşmesine karar vermiştir. Vermiş olduğu kararda yerel mahkeme ev içi şiddetin varlığına ilişkin bir tespitte bulunmamıştır. Buna rağmen karar, başvuran hakkındaki şiddet iddiaları, daha önce alınan koruma kararı ve C'nin psikolojik muayenesinde psikolojik ve fiziksel şiddet kaynaklı travmasının bulunduğu belirtilmiş olması dikkate alınarak verilmiştir. Daha sonra görüşme süresi başvuranın itirazı üzerine haftada 4 saate çıkarılmıştır. Kasım 2016 tarihinde başvuran görüşme süresinin daha fazla uzatılması için dava açmışsa da, üç aşamalı yargılama sonucunda talebi kabul edilmemiştir.

Başvuran çocuğunu göremediği birçok olay yaşandığını belirterek Çocuk Koruma Departmanına başvurmuştur. Aralık 2017 tarihinde başvuran velayetin kendisine verilmesini talep etmiş ve yerel mahkemeler başvuranın talebini reddetmiştir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme, adil yargılanma hakkı bakımından yaptığı değerlendirmede öncelikle, davacıların haklarını ileri sürebilmeleri için etkili yargısal yolların bulunması gerektiğine dikkat çekmiştir. Mahkeme yerel mahkemelerin başvuranın talebini gereken titizlikle ele almadığını ve talebinin reddi için yeterli gerekçe sunmadıklarını belirtmiştir. Böylece yerel mahkemelerin başvuranı yeni gerçekleşen olaylar ışığında velayet hakkını ileri sürmesinden mahrum bıraktığı değerlendirilmiştir. Mahkeme bu nedenle başvuranın mahkemeye erişim hakkının orantısız olarak engellendiği gerekçesiyle Sözleşmenin 6 § 1 maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir.

Mahkeme, Sözleşmenin özel ve aile hayatına saygı hakkı bakımından yaptığı değerlendirmede öncelikle, bu hakkı ilgilendiren yargılamaların genel olarak adil ve ebeveynler de dâhil olmak üzere tarafların çıkarlarına saygılı olması gerektiğini hatırlatmıştır. Mahkeme yerel mahkemelerin genel olarak tüm ailenin durumuna ve özellikle olgusal, duygusal,

² Bîzdîga / Moldova Kararı, No. 15646/18, 17 Ekim 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-228152>

psikolojik, ekonomik ve medikal unsurlara ilişkin derinlemesine inceleme yapması gerektiğini vurgulamıştır. Mahkeme ayrıca çocuk için en iyi çözümün ne olacağını her zaman dikkate alarak, tarafların çıkarlarına ilişkin adil bir dengenin kurulması gerektiğini belirtmiştir.

Mahkeme mevcut başvuruya ilişkin olarak başvuranın çocuğuyla kişisel ilişki kurma hakkının kısıtlanmasıyla sonuçlanan yargılama sürecinin anlaşılabilir, adil ve yerinde olmadığı kanaatindedir. Özellikle aile içi şiddet iddiasının Çocuk Koruma Departmanı tarafından kişisel ilişki kurma kararını değerlendirirken yeterli görüldüğüne dikkat çekilmiştir. Mahkeme yerel mahkemelerin karar verirken bu hususları dikkate almadığını ve böylece başvuranın kendi iddialarını ileri sürmesi için kendisine fırsat verilmediğini değerlendirmiştir. Açıklanan gerekçelerle Mahkeme Sözleşmenin 8. Maddesinin de ihlâl edildiğine karar vermiştir.

3

ÖZEL VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKI

3. *Plechlo / Slovakya*³ Kararı

Öz: *Başvuru; yürütülen bir ceza soruşturması sırasında başvuranın telefonları dinlenen hedef kişiyle konuşmasının kaydedilmesi ve elde edilen dinleme materyallerinin aleyhindeki bir ceza soruşturmasında kullanılmasına ilişkindir. Başvuran, telefon dinlemelerinden elde edilen materyallerin kaydedilmesi, depolanması, saklanmaya devam edilmesi ve konu hakkında yasal koruma bulunmadığını ileri sürerek Sözleşme'nin 8. Maddesi uyarınca özel hayata saygı hakkının ihlâl edildiğini iddia etmiştir.*

Başvuran Jorah Plechlo, 1965 doğumlu bir Slovak vatandaşıdır ve Slovakya Ulusal Mülkiyet Fonu'nda ("NPF") üst düzey görevlerde yer almıştır. Başvuran 2022 yılında ölmüş ve oğlu onun yerine başvuruya devam etmiştir.

NPF'te yolsuzluk yapıldığından şüphe ile başlatılan bir ceza soruşturması kapsamında üst düzey bir NPF yetkilisinin telefon görüşmelerinin dinlenilebilmesi için 2006 yılında dinleme emri çıkartılmıştır. Hali hazırda telefon görüşmeleri dinlenen hedef yetkilinin başvuran ile yapmış olduğu telefon görüşmeleri de soruşturma dâhilinde kaydedilmiştir. Soruşturmanın sonunda, Slovak polisi dinleme materyallerini saklamış ve kimseye suç isnat edilmemiştir.

2012 yılında; saklanan dinleme materyallerinin bir kısmı, 2005-2006 yılları arasında Slovak İstihbarat Servisi tarafından yürütülen "Goril" kod adlı bir izleme operasyonundan elde edildiği iddiasıyla internette anonim olarak yayınlanmış ve NPF'yi ilgilendiren başka bir ceza soruşturmasına dâhil edilmiştir.

2012 yılında başlatılan soruşturma doğrudan başvurana yönelik olarak başlatılmamıştır. Ancak Mart 2016'da mal varlıklarının kötü yönetildiği iddiasıyla başvuranın baş şüpheli olduğu yeni bir soruşturma başlatılmıştır. Söz konusu soruşturmanın başlamasında, 2012 yılında yürütülen soruşturmadan elde edilen bilgiler temel dayanak olmuştur. Bu doğrultuda dinleme materyallerinin bir kısmı dosyaya dâhil edilmiş ve başvuran 30 Kasım 2016 tarihinde suçlanmıştır.

Başvuran, kendisine karşı açılan davada önceki yıllarda elde edilmiş dinleme materyalinin kullanılmasından şikâyetçi olmuştur. Başvuranın şikâyetine cevaben, İçişleri Bakanlığı ve Savcılık söz konusu materyalin sadece soruşturmanın açılması için yapılan başvuruya eklenmiş olması nedeniyle dosyanın bir parçası olduğunu ve başvuranın aleyhinde delil olarak kullanılamayacağını bildirmiştir.

Başvuran, hakkındaki iletişimin tespiti ve kayda alınması uygulamasının hukuka aykırı olduğunu iddia ederek Yüksek Mahkeme'ye başvuruda bulunmuştur. Başvuruyu inceleyen

³ Plechlo / Slovakya Kararı, No. 18593/19, 26 Ekim 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-228383>

Yüksek Mahkeme, dinleme emrinin farklı bir dizi yargılamayla ilgili olarak verildiğini ve bu haliyle itirazın konusunun Yüksek Mahkeme'nin yetkisi içerisinde olmadığını bildirmiştir.

Başvuranın; 2006 tarihli dinleme kararı, bu kararın uygulanması ve dinleme materyallerinin kullanımı hakkında Slovak Anayasa Mahkemesi'ne yapmış olduğu şikâyet de, kendisi aleyhinde yürütülen yargılamalardaki delillere itiraz edebileceği ve hukuk mahkemelerinde haklarının korunmasını talep edebileceği gerekçeleriyle reddedilmiştir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

AİHM, dinleme materyallerinin kaydedilmesinin, saklanması ve alıkonulmasının başvuranın özel hayatına ve yazışmalarına saygı gösterilmesi hakkına müdahale niteliğinde olduğunu kabul etmiştir. Mahkemeye göre söz konusu müdahalenin haklı görülebilmesi için; yasal bir dayanağının olması ve ilgili yasalarda olası tedbirlerin niteliği, kapsamı ve süresi, bu tedbirlerin alınması için gerekli gerekçeler, bu tedbirlere izin vermeye, uygulamaya ve denetlemeye yetkili makamlar ve kanunla öngörülen çözüm yolunun belirtilmesi gerekmektedir.

AİHM; başvuranın, dinleme kararına erişim sağlayamadığını ve bu durumun kararın uygulanmasına ve elde edilen materyallerin kullanımına itiraz etme imkânını kısıtlamış olduğunu kaydetmiştir. Başvuran, dinleme kararının uygulanmasından rastgele etkilenen biri olarak haklarını koruyacak yasal bir çerçeve bulunmadığını ileri sürmüştür. Mahkemeye göre, böyle bir çerçevenin yokluğunda buna uyulmasını denetleyecek ve uygulayacak bağımsız bir organ da bulunmamaktadır. Mahkeme, başvuranın hedeflenen kişi olmaması nedeniyle, telefon dinleme tedbirlerinden etkilenen kişilerin haklarının korunması için Slovak Ceza Kanunu'nda öngörülen yasal mekanizmadan yararlanamadığına dikkat çekmiştir.

Ayrıca AİHM, başvuran için hukuk mahkemelerinde etkili bir hukuk yolu bulunmadığına dikkat çekmiştir. Mahkemeye göre, başvuranın Slovak Anayasa Mahkemesi önündeki hukuk yolu kendisinden esirgenmiştir ve son olarak telefon tedbirlerinden rastgele etkilenen biri olarak başvuran, dinleme materyallerinin depolanması ve muhafaza edilmesine ilişkin hiçbir güvenceden yararlanmamıştır.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında Mahkeme, başvuranın özel hayatına ve yazışmalarına saygı gösterilmesi hakkına yapılan müdahalenin kötüye kullanımına karşı yeterli ve etkili güvencelerin bulunmadığı sonucuna ulaşarak Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir.

4

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

4. Doğan / Türkiye⁴ Kararı

Öz: Başvuru, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir devlet okulunda öğretmen olarak çalışan başvurana, sosyal ağlarda yayınladığı mesajlar nedeniyle verilen üç yıllık kademe ilerlemesinin durdurulması cezasıyla ilgilidir.

Başvuran hakkında 2015 yılı içerisinde çeşitli tarihlerde paylaştığı Facebook gönderileri nedeniyle disiplin soruşturması açılmıştır. İstanbul Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı iki müfettiş tarafından olayla ilgili bir soruşturma raporu hazırlanmıştır. Müfettişler, başvuranın söz konusu içerik aracılığıyla bir siyasi parti yararına hareket ettiği ve bu şekilde ideolojik ve siyasi amaçlarla işyerindeki barış, huzur ve düzeni bozduğu sonucuna varmışlardır. Bu nedenle, başvuranın kamu hizmetinden ihraç edilmesini tavsiye etmişlerdir.

Milli Eğitim Bakanlığı Yüksek Disiplin Kurulu ("Yüksek Disiplin Kurulu"), tavsiye edilen yaptırımın orantılılık ilkesine uymadığını tespit ederek tavsiyeye uymayı reddetmiş ve dosyayı İstanbul Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü Disiplin Kurulu'na ("Disiplin Kurulu") havale etmiştir.

Disiplin Kurulu, 657 sayılı Kanun'un 125/ D-o maddesi uyarınca başvurana üç yıl süreyle kademe ilerlemesinin durdurulması cezası verilmesine karar vermiştir. Cezanın verildiği kararda, Yüksek Disiplin Kurulu'nun memuriyetten çıkarmanın orantılılık ilkesini ihlâl edeceği sonucuna atıfta bulunulmuş ve başvuranın suçlandığı eylemlerin 657 sayılı Kanun'un "*bir siyasi partinin lehinde veya aleyhinde hareket etmeyi*" cezalandıran 125/D-o maddesinde tanımlanan fiili oluşturduğu belirtilmiştir.

Başvuranın İdare Mahkemesinde açtığı iptal davası, verilen cezanın hukuka uygun olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. Başvuran, karara karşı istinaf yoluna başvurmuş, İstinaf Mahkemesi kararın yerinde olduğuna ve hem usul hem de esas bakımından hukuka uygun olduğuna hükmederek başvuranın istinaf talebini reddetmiştir.

Başvuran, avukatı aracılığıyla Anayasa Mahkemesi'ne ("AYM") bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvuru formunda, maruz kaldığı yaptırımın ifade özgürlüğü hakkını ihlâl ettiğini ileri sürmüştür. Başvuru formu, ihtilafli mesajların içeriği hakkında herhangi bir bilgi içermediği gibi, ihtilafli yaptırımla ilgili herhangi bir hukuki argüman da içermemektedir. Başvuran, bireysel başvuru formuna bir vekâletname, kimlik fotokopisi, bireysel temyiz harcı makbuzu, İstinaf Mahkemesi'nin 12 Haziran 2018 tarihli kararının bir kopyasını ve bu kararın tebliğ belgesini eklemiştir.

⁴ Doğan / Türkiye Kararı, No.17461/20, 12 Ocak 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-228432>

AYM, ilgili tarafın şikâyetlerini desteklemek üzere delil ve açıklama sunma yükümlülüğünü yerine getirmediğini ve bu nedenle şikâyetlerin dayanaktan yoksun kabul edilmesi gerektiğini değerlendirerek, bireysel başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez ilan etmiştir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme, AYM'nin, başvuranın ihlâl şikâyetlerini desteklemek üzere delil ve açıklama sunma yükümlülüğünü yerine getirmediği gerekçesiyle başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez ilan ettiğini kaydetmiştir. Bu nedenle Mahkeme, mevcut davada, bireysel başvurunun bir formaliteye uyulmaması nedeniyle kabul edilemez ilan edilmediğini değerlendirmiştir.

Bu bağlamda AYM'nin, başvuranın şikâyetlerini destekleyecek herhangi bir açıklama sunmadığını değerlendirdiğini kaydetmiştir. Mahkeme, başvuranın AYM'ye gönderdiği bireysel başvuru formunda, Facebook hesabında mesajlar yayınlamasının ardından kendisine verilen ceza nedeniyle ifade özgürlüğü hakkının ihlâl edildiğini savunduğunu gözlemlemiştir. Ancak, özet olarak bile olsa, bu paylaşımların içeriğini belirtmemiştir. Bu bağlamda Mahkeme ayrıca, söz konusu formun çelişkili ifadeler içerdiğini not etmiştir.

Ayrıca, AYM'nin de tespit ettiği üzere, başvuran delil sunma yükümlülüğünü yerine getirmemiştir. AYM, başvuranın, AYM'nin itiraz edilen yaptırımın Anayasa ve Sözleşme'ye uygunluğunu incelemesine olanak tanıyacak şekilde, kendisiyle ilgili bazı idari ve adli kararları formuna eklemeyi ihmal ettiğini kaydetmiştir. Bu bağlamda, her ne kadar başvuran İstinaf Mahkemesi'nin kararını AYM'ye iletmiş olsa da, bu mahkeme İdare Mahkemesi'nin kararının ilgili ve hukuka uygun olduğunu tespit etmekle yetinmiştir ve bu nedenle istinaf kararı AYM'nin böyle bir inceleme yapmasını sağlamak için yeterli değildir.

6216 sayılı Kanun'un 47. maddesi uyarınca, formun açık bir şekilde doldurulmasını ve AYM'nin incelemesini yapabilmesi için uygun belgelerle birlikte sunulmasını sağlamanın bireysel başvuranların sorumluluğunda olduğunu gözlemleyen Mahkeme, AYM önünde bir avukat tarafından temsil edilen başvuranın yaptığı bireysel başvurunun esastan değil, 6216 sayılı Kanun'da öngörülen formalitelere uyulmaması nedeniyle reddedildiğini değerlendirmiştir.

Sonuç olarak Mahkeme, Hükümet'in itirazını kabul etmiş ve başvuranın iç hukuk yollarını tüketmiş sayılamayacağına karar vermiştir. Mahkeme, başvuruyu Sözleşme'nin 35 §§ 1 ve 4. maddeleri uyarınca reddederek kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

5

MÜLKİYET HAKKI

5. Sancak / Türkiye⁵ Kararı

Öz: *Başvuru, kamulaştırma kararına dayanak olan kamu yararı kararının iptal edilmesi üzerine eski malik tarafından iade talebiyle açılan tapu iptal ve tescil davasının reddedilmesi sebebiyle mülkiyet hakkının ihlâl edildiği, ayrıca reddedilen davada hakkaniyete aykırı karar verilmesi, Anayasa Mahkemesi tarafından gerekçesiz karar verilmesi ve İdare Mahkemesinin iptal kararının icra edilmemesi sebepleriyle adil yargılanma hakkının ihlâl edildiği iddialarına ilişkindir.*

Başvuran, Belediye tarafından taşınmazına kamulaştırmazlık şeklinde fiilen el atılması sebebiyle Asliye Hukuk Mahkemesi nezdinde tazminat davası açmıştır. Asliye Hukuk Mahkemesi, başvuranın taşınmazının 150,93 m²'lik kısmından fiili yolun geçtiği gerekçesiyle bedeli karşılığında taşınmazın Belediye adına tesciline karar vermiş, kalan 74,07 m²'lik kısım ise başvuran adına tescilli bırakılmıştır.

Daha sonra Belediye, başvuran adına tescilli taşınmazın kalan 74,07 m²'lik kısmının da kamulaştırılmasına karar vermiştir. Satın alma prosedürünün olumsuz sonuçlanması üzerine Belediye kamulaştırma davası açmıştır. Başvuran, kamulaştırma davası esnasında, Belediye'nin kamulaştırma kararına yönelik iptal davası açtığını ve bu davanın bekletici mesele yapılmasını istemiştir. Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından İdare Mahkemesinden davanın akıbeti sorulduğunda; yürütmenin durdurulması talebinin reddedildiği ve söz konusu yargılamanın derdest olduğu bildirilmiştir. Asliye Hukuk Mahkemesi yargılamaya devam ederek kamulaştırma davasının kabulüne ve kamulaştırma bedelinin başvurana ödenmesine karar vermiştir. Karar, temyiz aşamasından geçerek kesinleşmiştir.

Belediye tarafından 11 Şubat 2009 tarihinde kamulaştırılan taşınmazın 46,11 m²'lik kısmı yola dâhil edilmiş, kalan 27,96 m²'lik kısmı ise F.K'ya satılmıştır (F.K'nın kendisine ait taşınmazla birleştirilmiştir). Bu esnada İdare Mahkemesi, 30 Temmuz 2009 tarihli kararı ile Belediyenin kamulaştırma kararını iptal etmiştir. Bahsedilen karar, temyiz aşamasından geçtikten sonra kesinleşmiştir.

Başvuran, iptal kararı üzerine Belediye'ye dava açarak kamulaştırılan taşınmazın yeniden kendi adına tescilini talep etmiştir. Asliye Hukuk Mahkemesi, başvuranın öncelikle taşınmazının 150,93 m²'lik kısmının fiilen kamulaştırılması sebebiyle tazminat aldığını, ardından başvuranın taşınmazının 74,07 m²'lik alana sahip geri kalan kısmının kamulaştırıldığını ve ilgilinin bu bağlamda Asliye Hukuk Mahkemesinin kararıyla taşınmazın değerine tekabül eden bir tazminat aldığını kaydetmiştir. Asliye Hukuk Mahkemesi,

⁵ Sancak / Türkiye Kararı, No.61152/19, 12 Ocak 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-228431>

kamulaştırmanın yasaya uygun olduğu ve Asliye Hukuk Mahkemesinin 29 Temmuz 2008 tarihli kararına dayandığı gerekçesiyle başvuranın ihtilaf konusu taşınmazın tapu kaydının yeniden kendisi adına tescil edilmesine yönelik davasının reddine karar vermiştir.

Kararın temyizi üzerine Yargıtay, ilk derece mahkemesi tarafından verilen kararı onamıştır. Yargıtay, kararının gerekçesinde; kamulaştırma kararının Asliye Hukuk Mahkemesi kararı bağlamında verildiğini, bu kararın Yargıtay tarafından tarihinde onandığını, Belediyenin inşaat yapılabilir yeni bir parsel oluşturmak için fazla yolun bir kısmını F.K.ya sattığını, F.K. ve daha sonraki diğer alıcıların iyi niyetli olduklarını ve İdare Mahkemesinin kamulaştırma kararının kaldırılmasına yönelik kararının Asliye Hukuk Mahkemesinin kararından sonraki tarihli olduğunu, başvuranın taşınmazının değerine karşılık gelen kamulaştırma bedelini aldığını ve bu sebeplerle davanın reddedilmesinin yerinde olduğunu belirtmiştir.

Bireysel başvuru üzerine Anayasa Mahkemesi; mülkiyet hakkının ihlâl edildiği iddiasına ilişkin olarak mevcut hukuk yollarının tüketilmemesi ve adil yargılanma hakkının ihlâl edildiği iddiasına ilişkin olarak başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması sebebiyle başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Başvuran, kamulaştırma kararının iptali üzerine açtığı tapu iptal davası ile kamulaştırılan taşınmazın kendisine iade edilmemesi sebebiyle mülkiyet hakkının ihlâl edildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca kamulaştırılan taşınmazın iadesine ilişkin açılan ve reddedilen tapu iptal ve tescil davasındaki yargılamada hakkaniyete aykırı karar verilmesi, Anayasa Mahkemesi tarafından gerekçesiz karar verilmesi ve İdare Mahkemesinin iptal kararının icra edilmemesi sebepleriyle adil yargılanma hakkının da ihlâl edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme mülkiyet hakkı bakımından yaptığı değerlendirmede, başvuranın mülkünün kamulaştırıldığını ve ilgilinin adli yargılamaların sonunda taşınmazının değerine karşılık gelen bir kamulaştırma bedeli aldığını belirtmiştir. Mahkeme ayrıca Belediyenin taşınmazın bir kısmını yolun genişletilmesi için kullandığını ve diğer kısmını da yeni bir parselin oluşturulması için kullandığını tespit etmiştir. Son olarak Mahkeme, genel bir arazi düzenleme politikası kapsamına giren karmaşık ve zor bir alanda, Sözleşmeciler Devletlerin şehir planlaması politikalarını yürütmek için geniş bir takdir yetkisinden yararlandıklarını vurgulamıştır. Bu tespitlerden hareketle Mahkeme, şikâyete konu kamulaştırma kararının Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından verildiğinin, daha sonradan İdare Mahkemesi tarafından kamulaştırma kararı kaldırılincaya kadar herhangi bir yasallık sorununun da ortaya çıkmadığının altını çizmiştir. AİHM, mevcut davanın kendine özgü koşullarında, ulusal mahkemeler tarafından kabul edilen çözüm çerçevesinde, keyfi veya açıkça mantıksız herhangi bir unsur tespit

etmediğinden başvuranın Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesine dayanan şikâyetlerini açıkça dayanaktan olduğu gerekçesiyle reddetmiştir.

Mahkeme adil yargılanma hakkı bakımından yaptığı değerlendirmede, herhangi bir delil sunmaksızın yalnızca yargılamanın adil olmadığına dair yargılamanın sonucundan şikâyet eden başvuranın şikâyetlerinin bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar vermiştir.

Kesinleşen İdare Mahkemesi kararının icra edilmemesiyle ilgili olarak Mahkeme, ihlâlin ulusal mahkemeler tarafından kabul edildiğini ve başvurana bir tazminatın da ödendiğini, böylelikle bu şikâyet bakımından ilgilinin Sözleşme'nin 34. maddesi anlamında artık mağdur olduğunu ileri süremeyeceğini belirterek başvurunun bu kısmını reddetmiştir.

Anayasa Mahkemesi kararının gerekçelendirilmediği iddiasına ilişkin şikâyetle ilgili olarak Mahkeme; bu kararın Anayasa Mahkemesi Bölümü değil Komisyonu tarafından verildiğini belirtmiş, başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilmesini sağlayan sebeplerin Anayasa Mahkemesince ortaya koyularak kararın yeterince gerekçelendiğini vurgulamış ve başvuranın şikâyetinin bu kısmının da açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar vermiştir.

6. Sàrl Couttolenc Frefers / Fransa⁶ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuran şirket tarafından işletilen kayak tesislerinin herhangi bir tazminat ödenmeksizin İdareye devredilmesi ile ilgili olup mülkiyet hakkının ihlâl edildiği iddiasına ilişkindir.*

Başvuruya konu mülk bir kayak tesisini içermekte olup 1934 yılında Coutholenc ailesinin arazisi üzerine inşa edilmiş ve devam eden yıllarda bu aile ve başvuran şirket tarafından işletilmiştir. Ancak 1985 yılında dağların korunmasına ilişkin yasa yürürlüğe girmiş ve kayak yapılması hususundaki telesiyej hizmetleri bir kamu hizmeti haline getirilmiştir. Buna göre belediyeler bu hizmeti kendileri bizzat yürütebilecekleri gibi kamu veya özel tüzel kişiliklere de devredebileceklerdir. Ancak bu konuda on dört yıl süren bir geçiş süreci de tanımlanmıştır. Bu sürenin sonunda başvuran şirket ile ilgili idare arasında bir kamu hizmeti imtiyaz sözleşmesi imzalanmıştır. Bu sözleşme ile başvuran şirkete 13 yıl süreyle kayak tesisini işletme hakkı tanınmıştır. Sözleşmede ayrıca kamu hizmetinde kullanılacak ekipmanların değeri 5 milyon avro olarak belirlenmiştir.

Sözleşme süresinin bitme evresinde İdare tarafından bir ihale süreci başlatılmıştır. İhale sürecinde başvuran şirket yeni sözleşme imzalayamamış olup İdare, tesisleri kendisi işletmeye

⁶Sàrl Couttolenc Frefers / Fransa Kararı, No.24300/20, 5 Ekim 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-227750>

karar vermiştir. Bu kapsamda yerel mahkemeler kanalı ile tüm ekipmanlara tedbir konulmasını sağlamıştır. Bu süreçte başvuran şirket ekipmanlar hakkında İdare ile bir anlaşmaya varmıştır. İdare bunların devri karşılığında bir miktar ödeme yapmayı kabul etmiştir. Ancak daha sonra İdare tarafından idare mahkemeleri önünde dava açılmıştır. Derece mahkemeleri önünde devam eden dava sonunda söz konusu hizmete tesis edilen malların bedelsiz olarak İdareye devri gerektiği sonucuna ulaşılmış ancak başvuranın ayrıca bir zararı varsa ispat etmesi kaydıyla bu zararın tazminini talep edebileceği belirtilmiştir.

Başvuran şirket, anlaşma öncesinde sahip olduğu varlıklarının kamu hizmetine bedelsiz tahsis edilmesi nedeniyle sözleşmenin dengesinin bozulduğunu iddia ederek mülkiyet hakkının ihlâl edildiğinden şikâyetçi olmuştur. Başvurana göre bu durum fiili şekilde yapılan ve tazminat ödenmeyen bir kamulaştırma özelliği taşımaktadır. Başvuran özellikle o tarihte bir sözleşme imzalamak dışında bir seçeneği olmadığı üzerinde durmaktadır.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme konuya ilişkin iç hukukta bulunan kamu imtiyaz sözleşmelerine ilişkin içtihatlar kapsamında bu tip bir sözleşmenin imzalanmasıyla varlıkların kamu tüzel kişiliğinin varlığına dâhil olduğuna dikkat çekmiştir. Mahkemeye göre somut olay bir kamulaştırma niteliğinde değildir. Buna göre somut olayda taraflar arasında imzalanan kamu imtiyaz devir sözleşmesiyle başvuran şirketin daha önce sahip olduğu malların idareye devredildiği sonucuna varmak gerekmektedir. Böylece yasallık ilkesinin gereği yerleşik içtihatlarla sağlanmış bulunmaktadır. Zira kamu imtiyaz sözleşmelerinde malların iadesi ve devri, içtihatlarla geliştirilmiş düzenlemeler içermektedir. Mahkemeye göre bu kapsamda sözleşme imzalarken bu içtihatlar öngörülebilir niteliktedir ve bu nedenle yasallık ilkesine aykırı bir durum yoktur. Ayrıca Mahkemeye göre telesiyej hizmetlerinin kamu hizmeti kapsamında değerlendirildiği dikkate alındığında uygulanan kuralın meşru bir amaç taşıdığı tartışmasızdır.

Son olarak mahkeme orantılılık incelemesini yaparken başvuran şirketin 1985 yılında yürürlüğe giren ve kanunla tanımlanan geçiş süreci olan 14 yıl boyunca söz konusu tesisleri işlettiğini bundan sonra ise tercihini bir sözleşme imzalamaktan yana kullanarak yaklaşık 15 yıl daha tesisleri işletmeye devam ettiğini dikkate almıştır. Buna göre başvuran şirket söz konusu tesisleri mevcut yasanın yürürlüğe girmesinden sonra 28 yılı aşkın bir süre ticari olarak işletmiştir. Buna göre devredilen varlıkların piyasa değerine tekabül eden bir tazminatı alamamış olması başvurunu katlanılamaz bir yüke maruz bırakmış sayılmamalıdır. Mahkeme ayrıca iç hukukta başvuranın ayrıca bir zararı varsa ispat etmesi kaydıyla bu zararın tazminini talep edebileceği seçeneğinin sunulduğunun altını çizmiştir.

Son olarak bölgesel planlama konusuna devletlere tanınan geniş takdir yetkisi dikkate alınarak söz konusu müdahalenin makul ölçüde orantılı olduğuna karar verilmiş ve oy çokluğu ile mülkiyet hakkının ihlâl edilmediğine karar verilmiştir.

7. Andrzej Ruciński / Polonya⁷ Kararı

Öz: *Başvuru, vergi incelemesi sırasında taşınır ve taşınmaz mallarına haksız yere el koyma tedbiri uygulandığı vergi otoriteleri tarafından tespit edilen başvuranın haksız el koymadan kaynaklı zararının tazmini için açtığı davanın reddedilmesinin mülkiyet hakkını ihlâl ettiği iddiasına ilişkindir.*

Somut olayda başvuran gümrük makamları tarafından açık artırma yoluyla satılan ürünlerin ticaretini yapan bir şirket işletmektedir. 2002 yılında Polonya Maliye Bakanlığı özel tüketim vergisi ile ilgili bir yönetmelik yayınlamıştır. Söz konusu yönetmeliğin uygulanması sırasında gümrük idaresinden satın alınan ve bireysel perakende satış fiyatı ile işaretlenmemiş paketlerde satılan sigaraların özel tüketim vergisinden muaf olup olmadığı konusunda vergi daireleri arasında görüş ayrılıkları olmuştur.

Başvuranın bağlı olduğu vergi dairesi, başvuranın gümrük idarelerinden satın aldığı sigaraları üzerinde azami fiyatı belirtmeden satması nedeniyle özel tüketim vergisi ödemekle yükümlü olduğunu değerlendirmiş ve doğan vergi borcunu teminat altına almak için başvuranın hem şirket malvarlığına hem de kişisel malvarlığına el koyma kararı almıştır.

Başvuran hakkında uygulanan el koyma tedbiri yaklaşık 3 yıl sürmüş ve sonrasında başvuranın itirazını inceleyen gümrük idaresi gümrük makamları tarafından açık artırımla satılan ürünlerin satıldığı sırada tüketim vergisinin ödendiğini tespit etmiş ve söz konusu malların ticaretini yapan satıcılara özel tüketim vergisi uygulanmasının hiçbir yasal dayanağı olmadığını belirterek başvuranın itirazını haklı bulmuştur.

Başvuran, şirketlerinin banka hesaplarına ve diğer mal varlıklarına el konulmasından kaynaklanan zararlarının tazmini amacıyla Devlet Hazinesi aleyhine tazminat davası açmıştır. Başvuranın açtığı bu dava yerel mahkemeler tarafından, zarara sebep olan eylemde Devletin açık bir kusuru olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme ilk olarak, yerel makamların başvuranın mülküne ilişkin olarak daha az müdahaleci tedbirler alma olasılığını yeterince dikkate aldığı olmadığını tespit etmiştir.

⁷Andrzej Ruciński / Polonya Kararı, No.22716/12, 5 Ekim 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-227721>

Mahkeme, somut başvuruda vergi denetimi sırasında başvuranın banka hesaplarının dondurulmasının başvuranın ticari işlemlerini etkili bir şekilde engellediğini not ederek başvuranın gerçekten de önemli bir maddi zarara uğradığını ve söz konusu zararın doğrudan çeşitli Devlet makamları tarafından alınan tedbirlerden kaynaklandığını düşünmüştür.

Bu belirleme ışığında Mahkeme, başvuranın gümrük idaresinden açık artırma yoluyla satın aldığı tütün ürünlerini bireysel perakende satış fiyatı ile işaretlenmemiş paketlerde satarken özel tüketim vergisinden muaf olup olmadığı hakkında kamu makamlarının farklı uygulamalarının önemli mali sonuçlarına katlanmak zorunda bırakıldığını gözlemleyerek; davalı Devletin, eylemlerinden kaynaklanan hata veya ihmallerin sorumluluğunu üstlenmesi yönündeki yükümlüğünü yerine getirmediğine kanaat getirmiştir.

Yukarıdaki hususlar ışığında, Mahkeme, başvuranın kişisel ve ticari mülküne üç yıl boyunca getirilen kısıtlamaların, mülkiyet hakkının korunması ile genel menfaatin gereklilikleri arasında kurulması gereken "adil dengeyi" bozarak, başvuran üzerinde bireysel ve aşırı bir yük oluşturduğunu tespit etmiş ve somut davada mülkiyet hakkının ihlâl edildiğine oybirliği ile karar vermiştir.

6

AYNI SUÇTAN İKİ KEZ YARGILANMAMA VE CEZALANDIRILMAMA HAKKI

8. Vasile Sorin Marin / Romanya⁸ Kararı

Öz: Başvuru, Romanya'nın Bacău kentindeki K. Club'ta meydana gelen arbedeye dâhil olan başvuranın aynı eylemden dolayı önce idari para cezası, ardından mahkûmiyet olmak üzere iki kez cezalandırılması nedeniyle 7 No'lu Ek Protokol'ün 4. maddesi uyarınca aynı suçtan iki kez yargılanmama ve cezalandırılmama hakkının ihlâl edildiği iddiasıyla ilgilidir.

24/25 Eylül 2011 gecesi Romanya'nın Bacău kentindeki K. Club'ta iki grup arasında çıkan ve başvuranın da dâhil olduğu arbeye sonucu eğlence etkinliği aksamış, maddi hasar oluşmuş ve birçok kişi korku içinde mekânı terk etmiştir. Başvurana olaylar esnasında kamu düzenini bozucu davranışlarda bulunduğu gerekçesiyle 28 Eylül 2011 tarihinde 61/1991 sayılı Kanun'un 3. maddesinin 24. fıkrası uyarınca idari para cezası kesilmiştir. Başvuran bu cezaya itiraz etmeden söz konusu cezayı ödemiştir.

Öte yandan, 25 Eylül 2011 tarihinde, başvuran hakkında aynı eylemden dolayı başlatılan soruşturma neticesinde eski Ceza Kanunu'nun 321. maddesinin 2. fıkrası uyarınca toplum içinde kargaşaya neden olma (kamu düzenini bozulması) suçundan cezalandırılması istemiyle 22 Mart 2012 tarihinde iddianame düzenlenmiştir. Başvuran, ceza ihbarnamesi ve iddianamenin aynı eylemle ilgili olduğunu iddia ederek *ne bis in idem* ilkesinin ihlâl edildiğini ileri sürmüştür. Bacău Bölge Mahkemesi, başvuranın ceza ihbarnamesine mahkeme önünde itiraz etmemesi nedeniyle para cezasının kesin bir hüküm olmadığını ve miktarın düşük olduğunu belirterek *ne bis in idem* itirazını reddetmiştir. Yapılan yargılama sonucunda, yerel mahkeme başvuranın yeni Ceza Kanunu'nun 371. maddesi uyarınca kamu düzenini bozma suçundan hapis cezasıyla cezalandırılmasına ve söz konusu cezanın infazının ertelenmesine karar vermiştir. Başvuranın temyiz yasa yoluna başvurması üzerine; Bacău Temyiz Mahkemesi, 15 Aralık 2015 tarihinde, para cezası ve hapis cezasının farklı eylemlere dayandığını belirterek başvuranın mahkûmiyetini onamıştır.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme somut olayda, ceza yargılamalarının mükerrerliğine karşı korumaya ilişkin temel ilkeleri ele almıştır. Bu ilkeler, yargılamaların cezai nitelikte olup olmadığını, aynı olayları ve suçu içerip içermediğini (*in idem*), idari para cezasının "kesinleşmiş bir mahkûmiyet" teşkil edip etmediğini ve yargılamaların tekrarlanıp tekrarlanmadığını (*bis*) belirlemeyi içermektedir. Mahkeme, öncelikle başvuranın hapis cezası aldığı ceza yargılamasının açıkça cezai nitelikte olduğunu vurgulamıştır. Ardından, idari para cezasının cezai nitelik taşıyıp taşımadığını değerlendirmiştir. Bu kriterlere göre, Mahkeme, idari para

⁸Vasile Sorin Marin / Romanya Kararı, No.17412/16, 3 Ekim 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-227717>

cezasının ulusal hukukta suç olarak sınıflandırıldığını, bu hükümlerin tüm yurttaşlar için geçerli olduğunu ve cezanın miktarının düşük olmasına rağmen cezai nitelikte olduğunu tespit etmiştir.

Ayrıca, Mahkeme, başvurana isnat edilen cezai suçlamaların, idari suçun unsurlarını tamamen içerdiğini ve herhangi bir farklı unsur içermediğini belirtmiştir. Mahkeme, bu nedenle, iki dava arasındaki olayların büyük ölçüde aynı kabul edilmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Bu temel ilkeler doğrultusunda, Mahkeme, başvuranın aynı eylem için iki kez cezalandırıldığını ve bu durumun başvuranın orantısız bir dezavantaja maruz kalmasına yol açtığını belirterek, Sözleşme'ye Ek 7 No.lu Protokol'ün 4. maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir.

İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

Milli Müdafaa Cad. No: 8 Bakanlıklar Kızılay/ANKARA

T: 0 (312) 549 59 05 F: 0 (312) 549 59 27

e-mail: inhak@adalet.gov.tr